

ІНСТРУМЕНТИ ТЬЮТОРСЬКОГО СУПРОВОДУ В СОЦІАЛЬНІЙ АДАПТАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМ

Яблонська Наталія,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
n.yablonska@wunu.edu.ua

Шиманська Валентина,

викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
v.shymanska@wunu.edu.ua

Трансформація освітнього простору на сучасному етапі зумовлює необхідність гармонійного поєднання цифрових інновацій, дистанційних та гібридних моделей навчання з фундаментальними засадами безпосередньої міжособистісної комунікації. Освіта сьогодні виступає не лише ретранслятором знань, а й стратегічним ресурсом антропологічного розвитку — інтелектуального, етичного та соціокультурного зростання індивіда, що є запорукою суспільної згуртованості.

Відповідно до положень Закону України «Про вищу освіту», фундаментальною категорією освітнього процесу є академічна свобода. Вона інтерпретується як автономія та суб'єктність учасників навчання у реалізації наукової, педагогічної чи творчої діяльності, що базується на засадах вільного поширення інформації та апробації результатів досліджень [4]. Водночас для здобувачів з особливими освітніми потребами (ООП) практична реалізація цієї свободи детермінує створення розгалуженої системи інституційної підтримки, яка б нівелювала формальні бар'єри та забезпечувала інклюзивну рівність.

Вектор модернізації вищої школи в Україні дедалі чіткіше спрямовується на персоналізацію освітніх стратегій. У цьому контексті релевантним постає досвід Великої Британії та Німеччини, де інститут тьюторства традиційно інтегрований у структуру академічного супроводу. Вітчизняна практика поступово асимілює тьюторство як дієвий механізм фасилітації професійного становлення студентів, зокрема тих, хто потребує додаткової уваги в межах інклюзивної парадигми.

Феномен тьюторства в науковому дискурсі розглядається як технологія персоналізованого супроводу суб'єкта діяльності. На відміну від класичних ролей викладача чи куратора, тьютор виконує спеціальну місію, яка полягає у допомозі в проектуванні індивідуального освітнього маршруту та нівелюванні деструктивних чинників соціальної взаємодії.

Питання впровадження та функціонування тьюторингу становлять підґрунтя низки актуальних розвідок у сучасному українському

педагогічному дискурсі. Вагомий внесок у теоретичне осмислення та практичний аналіз різновекторних аспектів цього явища зробили такі дослідники, як М. Альохін, А. Бойко, Н. Дем'яненко, О. Іваніцька, К. Осадча, Д. Ситник та Т. Швець.

Активізація наукового інтересу до зазначеної проблематики, а також поступова інституціоналізація тьюторських практик в освітньому просторі, детерміновані зміною освітньої парадигми. В її центрі — визнання ексклюзивності кожного суб'єкта навчання та пріоритетність розкриття його внутрішніх ресурсів. Це стає можливим лише за умови створення фасилітаційного середовища та забезпечення індивідуального супроводу особистості впродовж усього періоду її професійного та інтелектуального становлення.

Етимологічний аналіз терміна (від англ. tutor та лат. tueor — спостерігати, опікуватися) підкреслює захисну та цілеспрямовану природу цієї діяльності. Важливого значення вона набуває в умовах повоєнного відновлення України, коли запит на інклюзивні практики зростає.

Ефективність тьюторського супроводу насамперед ґрунтується на здатності фахівця побудувати щирі та довірливі комунікації зі здобувачем. Лише у середовищі, де відсутній суб'єктивний тиск чи нав'язування стандартних рішень, студент отримує можливість усвідомити та чітко сформулювати власні освітні цілі. Тьютор, аналізуючи запити та реальні труднощі особистості, допомагає створити дієвий план навчання, у якому короткострокові завдання логічно поєднуються з довгостроковими життєвими перспективами. Досвід показує, що саме під час таких консультацій студенти часто вперше усвідомлюють свої справжні професійні пріоритети.

Робота тьютора може організовуватися як індивідуально, так і в межах малих груп. У обох випадках взаємодія базується на партнерстві, де обидві сторони є рівноправними учасниками діалогу. Ключовим тут є принцип персоналізації: здобувач освіти перестає бути пасивним отримувачем інформації. Завдяки підтримці фахівця він стає активним суб'єктом, який самостійно проектує та реалізує власну траєкторію розвитку [6, с. 6].

Ефективність інклюзії безпосередньо корелює з якістю командної взаємодії всіх ланок освітньої установи [2, с. 112]. Тьютор у такій моделі виконує роль медіатора, що координує зусилля фахівців для створення безбар'єрного середовища. Чинне законодавство підтримує таку варіативність, закріплюючи право на індивідуальний навчальний план як інструмент гнучкого опанування освітніх компонентів [5].

Комплекс інструментів тьюторської підтримки з адаптації студентів доцільно структурувати за такими напрямками:

діагностичний – верифікація освітніх запитів та ідентифікація бар'єрів;

проектувальний – розробка адаптивних стратегій та підбір методичного інструментарію;

моніторинговий – системний аналіз академічної динаміки та корекція траєкторії;

соціально-психологічний – розвиток навичок саморегуляції та емоційне стимулювання.

Окреслені складові підтримки демонструють багатофункціональність тьюторської позиції. Водночас системне застосування цих інструментів ускладнюється теоретичною невизначеністю, адже, попри незаперечну важливість теми, у науковому просторі й досі бракує комплексних праць присвячених універсальній ролі тьютора як наставника в умовах традиційної та інклюзивної форм освіти [3, с. 53].

Осмислення трансформаційних процесів у сучасному освітньому просторі дозволяє стверджувати, що інститут тьюторства сьогодні перетворюється з допоміжного елемента на фундаментальний механізм забезпечення якості навчання. Проведений аналіз засвідчує, що ефективність інклюзивної моделі у вітчизняних закладах вищої освіти безпосередньо залежить від успішного переходу до суб'єкт-суб'єктної парадигми, де тьютор виконує роль фасилітатора. Важливо підкреслити, що ця професійна позиція не є простою ретрансляцією знань, а постає як цілісна технологія персоналізованого супроводу, яка забезпечує реальну, а не лише декларативну реалізацію академічної свободи. Особливо гостро це відчувається у роботі зі здобувачами, які мають особливі освітні потреби, оскільки для них системна інституційна підтримка є єдиним гарантом успішної соціальної та професійної еволюції.

На нашу думку, відчуття захищеності та відсутність оціночного тиску з боку наставника стимулюють розвиток внутрішньої рефлексії студента, перетворюють його з пасивного об'єкта на активного архітектора власної освітньої траєкторії. Водночас виявлений у ході дослідження дефіцит теоретичних праць, що об'єднували б досвід традиційного та інклюзивного навчання, вказує на гостру потребу в розробці методичного інструментарію тьюторства в умовах повоєнного відновлення України.

Підсумовуючи, зазначимо, що імплементація розгалуженої системи тьюторського супроводу в українську вищу школу є стратегічним кроком до формування інтелектуальної незалежної особистості. Розвиток інституту наставництва, зокрема для адаптації першокурсників з особливими освітніми потребами має стати пріоритетним напрямом державної політики, оскільки він сприяє реальній гуманізації академічного середовища та підготовці фахівців, здатних до ефективної самореалізації в умовах динамічного соціуму.

Список використаних джерел:

1. Дем'яненко Н. М. Тьюторство як професія та інструмент індивідуального супроводу в освіті. Науковий часопис НПУ імені М. П.

- Драгоманова. Історико-педагогічні студії : зб. наук. пр. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 11–12. С. 5–11.
2. Сейрик К. Внутрішній рівень соціального партнерства в інклюзивній системі освіти. Соціальне партнерство в інклюзивній освіті: акмеологічні засади, сучасні реалії: збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції. Ізмаїл : РВВ ІДГУ, 2019. 156 с.
 3. Катерина Осадча. Тьюторство як простір для педагогічної діяльності. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. No 16 (2016). С. 52–60.
 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 No 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
 5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 No 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
 6. Цветкова Л. Тьюторство як форма педагогічного супроводу руху учня за індивідуальною освітньою траєкторією. Освітня політика. Портал громадських експертів. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1289-tyutorstvo-yak-forma-pedagogichnogo-suprovodu-rukhu-uchnya-za-individualnoyu-osvitnoyu-traektorieyu>